

Małgorzata Koterba¹

Stwierdzenie stanu wolnego wiernych Kościoła anglikańskiego na forum Kościoła rzymsko-katolickiego

Streszczenie:

Przedmiotem artykułu jest przedstawienie podstaw unieważnienia małżeństwa w prawie kanonicznym Kościoła katolickiego oraz w prawie Kościoła anglikańskiego. Autorka zwraca uwagę, że te przesłanki w Kościele anglikańskim są szersze niż w Kościele katolickim. Następnie przedstawia problem uznania unieważnienia małżeństwa w prawie Kościoła anglikańskiego przez władze Kościoła katolickiego w kontekście zawarcia nowego małżeństwa w Kościele katolickim. Przyjmując, że takie uznanie jest dopuszczalne.

Słowa kluczowe: stwierdzenie stanu wolnego, Kościół anglikański, unieważnienie małżeństwa

1. Wstęp

Jedną z czynności duszpasterskich poprzedzających zawarcie sakramentu małżeństwa jest stwierdzenie stanu wolnego obojga nupturientów. Nie jest to jedynie czynność kanonicznego rozeznania stanu osobowego narzeczonych polegająca na potwierdzeniu, czy osoba pragnąca zawrzeć związek małżeński jest kawalerem, panną, małżonkiem, czy też żyjącą w związku małżeńskim, który w obliczu prawa Kościoła nie jest ważny². W sytuacji, gdy oboje nupturientów są wiernymi Kościoła katolickiego, brak przeszkód kanonicznych do zawarcia małżeństwa opisany jest w metryce chrztu. Zatem ponieważ stwierdzenie stanu wolnego towarzyszy również procedurze związanej ze stwierdzeniem czy, kiedy oraz w jakiej wspólnotie kościelnej lub Kościele osoba przyjęła chrzest.

¹ Autorka jest studentką Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie.

² Por. *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim z dn. 13 grudnia 1989 r.*, n. 42, n. 2.

Coraz częstsze są przypadki tzw. małżeństw mieszanych, w których niełatwym często wyzwaniem staje się pewne stwierdzenie stanu wolnego strony niekatolickiej. Niekiedy brak znajomości podstawowych zasad towarzyszących temu procesowi może doprowadzić do zawarcia małżeństwa w sposób nieważny, np. gdy istnieje przeszkoda węzła małżeńskiego. Taki zdarzenie stało się motywem skłaniającym do zbadania niniejszego tematu. Do jednej z polskich parafii dwoje nupturientów – katoliczka i wierny Kościoła anglikańskiego – zgłosiło się z intencją zawarcia małżeństwa w Kościele rzymsko-katolickim. Po rozmowie z duszpasterzem okazało się, iż mężczyzna był uprzednio w związku małżeńskim zawartym w Kościele anglikańskim. Przedstawił on jednak dokument, w jego mniemaniu i takiej też ocenie Kościoła, stwierdzający rozwód i uznający go tym samym za osobę stanu wolnego. Pojawił się zatem zasadniczy problem dotyczący stwierdzenia stanu wolnego mężczyzny, w myśl prawa kanonicznego Kościoła katolickiego.

Zanim zostanie szczegółowo przedstawiony temat artykułu należy pokrótce przybliżyć historię, doktrynę oraz prawo Kościoła anglikańskiego (Church of England, potocznie nazywany Kościołem anglikańskim).

Po reformacji (tzw. Schizmie zachodniej, XVI w.) Kościół anglikański był jednym z Kościołów, który zerwał łączność z Rzymem. Katalizatorem odrzucenia prymatu papieskiego była odmowa papieża wobec prośby króla o unieważnienie małżeństwa Henryka VIII i Katarzyny Aragońskiej. Jednakże właściwym powodem odłączenia były nacjonalistyczne przekonania dynastii Tudorów, iż władza nad Kościołem anglikańskim właściwie należy do monarchii angielskiej. Za panowania Edwarda VI Kościół anglikański przeszedł dalszą reformację. Król kierowany był przekonaniem, że teologia w interpretacji reformatorów jest wierniejsza nauczaniu Biblii i chrześcijaństwu pierwszych wieków. Za panowania Marii Tudor Kościół anglikański na krótko powrócił do jedności z Rzymem, by po raz kolejny, gdy Elżbieta I wstąpiła w 1558 r. na tron, powrócić do oddzielenia się od Kościoła rzymsko-katolickiego. Królowa nadała Kościołowi tożsamość, która zachowywana jest do dnia dzisiejszego. Kościół anglikański jest Matką Kościołem Wspólnoty Anglikańskiej, grupy odrębnych Kościołów, które pozostają w komunii z arcybiskupem Canterbury jako zwierzchnikiem tego Kościoła³. Kościół anglikański jest wspólnotą państwową, co ma duży wpływ również na deklarowaną nierozzerwalność małżeństwa i akceptację rozwodów orzekanych na forum prawa państwowego⁴.

Podstawę doktrynalną dla większości wspólnot Kościoła anglikańskiego stanowią *The Thirty – nine Articles of the Church of England* z 1562 r., *The Book of Common Prayer* (pierwsza edycja pochodzi z 1549 r.), *Doctrine in the Church of England* oraz *The Canons of the Church of England*.

Kościół anglikański, jak można przeczytać na jego oficjalnej stronie, przestrzega wiary katolickiej i apostoelskiej, która oparta jest na Objawieniu zawartym w Piśmie Świętym i interpretowanym w świetle chrześcijańskiej tradycji, nauki, rozumu i doświadczenia. Kościół wyznaje dwa sakramenty w sensie ścisłym. Chrzest św. udzielany w imię Trójcy Św., który mogą przyjąć zarówno dzieci, jak i dorośli. Jak podają informacje na stronie internetowej Kościoła, centrum religijnego życia anglikanów opiera się na drugim

³ Por. <https://www.churchofengland.org/about-us/history/detailed-history.aspx>, 20.05.2016.

⁴ *Ibidem*.

z sakramentów – Eucharystii (zwana też przez nich Komunią Świętą, Wieczerzą Pańską lub Mszą). Anglikanie uznają także inne obrzędy, określając je tylko zwyczajowo mianem sakramentów, tj.: konfirmacja, święcenia kapłańskie, pojednanie, namaszczenie chorych oraz małżeństwo. Duchowni mogą wstępować w związki małżeńskie⁵.

Pewną trudność można napotkać chcąc w naszych badaniach odnieść się do prawa Kościoła anglikańskiego. W przeciwieństwie bowiem do Kościoła katolickiego, Kościół anglikański nie posiada jednego zbioru *anglikańskiego prawa kanonicznego*. Kościół ten bowiem uznaje niezależność swoich prowincji, również w tym co dotyczy tworzenia, zarządzania oraz interpretacji prawa. Jednakże niektóre spośród prowincji Kościoła anglikańskiego stworzyły pewne struktury stowarzyszenia, jak np. *Lambeth Conference of Bishops*, która spotykając się co 10 lat wypracowuje pewne normy prawne, które następnie przyjmowane są przez zrzeszone prowincje kościelne⁶. W związku z tym, do niniejszych badań wykorzystane zostały *zbiory* praw oraz praktyk uznawanych przez wszystkie lub większość prowincji Kościoła anglikańskiego.

2. Doktryna o sakramencie małżeństwa Kościoła rzymsko-katolickiego oraz Kościoła anglikańskiego

Istotnym zagadnieniem w opracowaniu podjętego tematu jest przedstawienie i porównanie doktryn Kościoła rzymsko-katolickiego oraz Kościoła anglikańskiego w zakresie sakramentalności małżeństwa, a także jego przymiotów.

2.1. Małżeństwo w Kościele rzymsko-katolickim

Jednym z siedmiu sakramentów Kościoła rzymsko-katolickiego jest małżeństwo. Źródłem doktryny o sakramentalności małżeństwa jest Pismo Święte oraz tradycja patrystyczna⁷. Prawodawca kościelny doktrynę o sakramencie małżeństwa zawarł w kanonach 1055⁸, 1056⁹, 1134¹⁰, 1141¹¹.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Por. D.B. Stevick, *Canon Law in Anglicanism*, *The Jurist* 2000, 60, s. 124–125.

⁷ Por. G. Dzierżon, *Sakramentalność małżeństwa ochrzczonych*, *Ius matrimoniale* 1999, 4, s. 107.

⁸ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–317; tekst polski [w:] *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984; dalej jako: KPK/83. Kan. 1055: „§ 1. Małżeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury do dobra małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa, zostało między ochrzczonymi podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu. § 2. Z tej racji między ochrzczonymi nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem”.

⁹ „Istotnymi przymiotami małżeństwa są jedność i nierozzerwalność, które w małżeństwie chrześcijańskim nabierają szczególnej mocy z racji sakramentu” – kan. 1056, KPK/83.

¹⁰ „Z ważnego małżeństwa powstaje między małżonkami węzeł, z natury swej wieczysty i wyłączny. W małżeństwie chrześcijańskim małżonkowie zostają ponadto przez specjalny sakrament wzmocnieni i jakby konsekrowani do obowiązków swego stanu i godności” – kan. 1134, KPK/83.

¹¹ „Małżeństwo zawarte i dopełnione nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci” – kan. 1141, KPK/83.

Charakterystyka małżeństwa zawarta w kan. 1055 została zaczerpnięta z Konstytucji *Gaudium et spes*¹² i przełożona na język prawniczy. Główna myśl zawarta w § 1 potwierdza tradycję doktrynalną podniesienia przez Chrystusa do rangi sakramentu małżeństwa między dwoma ochrzczoneymi stronami. Treść kanonu stanowi interpretację prawa naturalnego o małżeństwie, jak również pewnego rodzaju wytyczne służące ocenie każdego małżeństwa przez wzgląd na przyjęty przez nupturientów chrzest¹³. Charakter sakramentalny posiadają małżeństwa zawarte między ochrzczoneymi katolikami, ochrzczoneymi niekatolikami oraz między nieochrzczoneymi, którzy po zawarciu małżeństwa przyjęli chrzest¹⁴. Z kolei małżeństwa naturalne zawarte między niechrześcijanami oraz między chrześcijaninem ochrzczoneym a osobą nieochrzczoneą nie są sakramentem. Co więcej, małżeństwa zawarte bez zachowania formy kanonicznej przez chrześcijan do tego zobowiązanych również nie wywołują skutku sakramentalnego¹⁵.

Przymioty małżeństwa ujęte zostały w jednym kan. 1056. Jedność i nierozzerwalność małżeństwa nie są jakimiś zewnętrznymi celami małżeństwa, ale nieodłącznymi i niejako wrodzonymi właściwościami małżeństwa samego w sobie. Przymioty te nie są zależne od woli i intencji nupturientów, gdyż wynikają one z prawa naturalnego. Są to zatem cechy każdego małżeństwa, nie tylko osób ochrzczoneych (choć otrzymują one szczególną moc z racji sakramentalności małżeństwa). Jedność małżeństwa wskazuje, że jest to związek między jednym mężczyzną i jedną kobietą¹⁶. Wraz z nauczaniem soborowym o małżeństwie rozwinięta i mocna zaakcentowana została zasada personalizmu małżeńskiego, której centralnym punktem jest określenie małżeństwa jako samo oddanie się i wzajemne przyjęcie małżonków¹⁷. Tak więc każdy rodzaj poligamii narusza jedność małżeństwa.

Małżeństwo jest związkiem trwałym, nierozzerwalnym, który nie kończy się nawet w wyniku nieodwracalnego rozpadu wspólnoty małżeńskiej czy też zaprzestania wspólnego zamieszkania. Pojęcie nierozzerwalności zakłada również stałość małżeństwa, tzn. że nie jest ono zawierane na określony czas. Tradycja kanoniczna rozróżnia wewnętrzną i zewnętrzną nierozzerwalność małżeństwa. Wewnętrzna nierozzerwalność małżeństwa oznacza, że ważne zawarte małżeństwo nie może być rozwiązane ani przez wzajemne porozumienie małżonków, ani też przez cofnięcie wyrażonej zgody. Małżeństwo jest zewnętrznie nierozzerwalne, tzn. że nie może być rozwiązane poprzez żadną interwencję władzy ludzkiej (nawet kościelnej), ani też spełnienie jakichkolwiek określonych warunków. Co więcej, Kościół katolicki nie uznaje rozwiązania (w jakikolwiek sposób) ważne zawartego małżeństwa sakramentalnego przez władzę cywilną¹⁸. Każde małżeństwo, nawet między osobami nieochrzczoneymi, jest z natury swojej

¹² Por. *Gaudium et spes*, Wrocław 2005, s. 116

¹³ Por. J.P. Beal, *Marriage* [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000, s. 1240.

¹⁴ Por. K. Lüdicke, *Ehe* [w:] *Munsterischer Kommentar zum Codex Iuris canonici*, t. III, Essen 1985, nr 7.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Por. J.P. Beal, *op.cit.*, s. 1249.

¹⁷ Więcej na ten temat: C. Burke, *Personalism and Annulments* [w:] R. Torfs, C. Burke, *Canon law and marriage*, Leuven 1995, s. 88.

¹⁸ Por. F. Cappello, *Tractatus Canonico-Moralis de Sacramentis*, t. V, Roma 1961, n. 45; P. Gasparri, *Tractatus Canonici de Matrimonio*, Cita del Vaticano 1932, n. 1122–1127.

nierozerwalne. Jednakże ważnie zawarte a niedopełnione małżeństwo oraz małżeństwo zawarte przynajmniej przez jedną ze stron nieochrzczonej może zostać pod pewnymi warunkami rozwiązane udzieloną papieską dyspensą¹⁹.

Jak ważne są wyżej omówione przymioty małżeństwa stanowi fakt, iż przedłużeniem myśli kan. 1056 jest kan. 1134. Przypomina on ponownie, iż właściwością każdego małżeństwa, również naturalnego, jest jedność i nierozerwalność. Przymioty te jeszcze mocniej podkreślone zostały w małżeństwie sakramentalnym. Ponadto kanon wskazuje na pewne rozróżnienie pomiędzy małżeństwem sakramentalnym a naturalnym – w małżeństwie chrześcijańskim małżonkowie wzmocnieni są do wypełnienia tego przymiotu znakiem sakramentalnym. Małżeństwo bowiem, tak jak pozostałe sakramenty, udzieli łaski tym, którzy przyjmują ten sakrament w sposób owocny²⁰.

Małżeństwo między dwoma osobami ochrzczonej, zawarte w sposób ważny, jest naturalnie nierozerwalne. Małżeństwo zawarte i dopełnione poprzez stosunek seksualny jest dodatkowo zewnętrznie nierozerwalne²¹. Oznacza to, że nie może być ono rozwiązane żadną ludzką władzą (w tym także poprzez np. sądowiczą władzę państwową), z żadnej przyczyny poza śmiercią jednej ze stron. Małżeństwo ważnie zawarte, lecz niedopełnione, może być rozwiązane papieską dyspensą (tzw. dyspensą *super rato*). Możliwość takiej dyspensy (po spełnieniu określonych warunków) wyjaśnił papież Pius XII w 1941 r. podczas przemówienia do Roty Rzymskiej²². Ponieważ jest to wyjątek od zasady nierozerwalności małżeństwa, stąd też z założenia są to niezwykle rzadkie przypadki. Papież rozwiązując takie małżeństwo powołuje się na najwyższy spośród tytułów papieskich – Zastępca Chrystusa na ziemi²³.

2.2. Małżeństwo w Kościele anglikańskim

Doktryna Kościoła nie zajmuje się w sposób obszerny małżeństwem. Zgodnie z doktryną Kościoła anglikańskiego zawartą w *The Thirty-nine Articles*, z ustanowienia samego Chrystusa oraz zgodnie z tym, co zawarte jest w Ewangeliach, są dwa sakramenty: chrzest oraz Wieczerza Pańska. Pozostałe pięć przyjmuje nazwę *sakrament* zwyczajowo, gdyż tylko po części posiadają swoje źródło w Piśmie Świętym. W głównej mierze swoje źródło posiadają w praktyce Apostołów. Nie mają one ściśle natury sakramentu²⁴. W innym miejscu *The Thirty-nine Articles* czytamy, o pozostałych

¹⁹ Por. kann. 1142–1150, KPK/83.

²⁰ Por. L.A. Robitaille, *The effects of marriage* [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000, p. 1356.

²¹ Por. F. Cappello, *De Matrimonio*, Roma 1961, n. 45.

²² Por. Pius XII, *Allocutio 3 Octobris 1941*, Acta Apostolicae Sedis 1941, 33, s. 426.

²³ Por. kan. 331, KPK/83.

²⁴ „There are two Sacraments ordained of Christ our Lord in the Gospel, that is to say, Baptism and the Supper of the Lord. Those five, commonly called Sacraments, that is to say (...) Matrimony, are not to be counted for Sacraments of the Gospel, being such as have grown partly of the corrupt following of the Apostoles, partly are states of life allowed in the Scriptures: but yet have not like nature of Sacraments with Baptism and the Lord's Supper, for that they have not any visible sign or ceremony ordained of God” – *The Thirty-nine Articles and the Age of the Reformation*, London 1896, art. XXV, s. 173.

pięciu jako o *obrzędach* posiadających tylko naturę sakramentu²⁵. W komentarzu do *The Thirty-nine Articles* z kolei czytamy, że nie można określać jakoby sakrament małżeństwa został przez Chrystusa ustanowiony. Nie wskazują na to żadne słowa z Ewangelii, ani też zewnętrzne znaki takiego ustanowienia²⁶. Chrystus swoją obecnością na weselu w Kanie Galilejskiej jedynie *uwielbił i dowartościował* małżeństwo jako stan życia²⁷. Co więcej, doktryna Kościoła powołuje się na fragment Listu do Efezjan (5, 32), w którym po nauczaniu o jedności w małżeństwie, św. Paweł używa określenia: *τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν*. Termin *μυστήριον* przetłumaczony został w doktrynie jako *mystery*, nie zaś *sacrament* jako konsekwencja właściwej, według Kościoła, myśli Apostoła²⁸. Ponadto literatura traktująca o doktrynie Kościoła wskazująca na różnice z Kościołem rzymsko-katolickim uwypukla pewien punkt niezgody, jakim jest właśnie sakramentalność małżeństwa. Kościół anglikański uznaje bowiem małżeństwo jako znak tajemnicy o innym charakterze²⁹.

Anglikanie w przedmiocie *quasi-sakramentalności* małżeństwa mocniej akcentują i zajmują się teologicznym jego ujęciem. I tak małżeństwo uznawane jest za boską instytucję, stan cieszący się ogromny szacunkiem, a także głęboką tajemnicę wspólnoty między kobietą a mężczyzną. Tajemnica ta, ze względu na prawo Boże w pełni objawione w Chrystusie, posiada przymiot świętości bezpośrednio związany z nierozzerwalnością małżeństwa. Kanon 30 *The Canons of the Church of England* stanowi, że małżeństwo co do zasady jest nierozzerwalną wspólnotą jednej kobiety i jednego mężczyzny, trwającą do śmierci jednego z małżonków i przeznaczoną do zrodzenia i wychowania potomstwa³⁰. Kościół anglikański przyznaje nierozzerwalny charakter małżeństwu. Jednakże powołując się na fragment z ewangelii św. Mateusza³¹ doktryna dopuszcza separację w wyniku cudzołóstwa jednej ze stron. Strona, która nie popełniła cudzołóstwa, może w tym wypadku ponownie zawrzeć małżeństwo w Kościele. Do połowy XX w. doktryna Kościoła stanowiła, że każda inna separacja czy też rzeczywisty rozpad wspólnoty małżeńskiej nie rozwiązuje małżeństwa. Każde powtórne małżeństwo przed śmiercią pierwszego współmałżonka było nazywane niczym innym jak cudzołóstwem³².

²⁵ Por. *The Thirty-nine Articles and the Age of the Reformation...*, s. 185.

²⁶ Por. *The Thirty-nine Articles of the Church of England. Explained with an introduction*, red. E.C.S. Gibson, London 1902, art. XXV, s. 605.

²⁷ Por. *The Book of Common Prayer. The Order for the Soleminization of Holy Matrimony*, London 1965, s. 305.

²⁸ Por. *The Thirty-nine Articles of the Church of England. Explained with an introduction...*, s. 605.

²⁹ Por. *The doctrine and law of marriage, adultery and divorce*, London 1826, s. 51.

³⁰ „The Church of England affirms, as our Lord's principle and standard of marriage, a lifelong and indissoluble union, for better or for worse, till death them do part, of one man with one woman, to the exclusion of all others on either side, for the procreation and nurture of children and for the mutual society, help and comfort which the one ought to have of the other both in prosperity and adversity” – *The Canons of the Church of England*, Canons Ecclesiastical promulgated by the Convocations of Canterbury and York in 1964 and 1969 and by the General Synod of the Church of England from 1970, London 2008, s. 51.

³¹ Por. Mt 5, 32; 19,9.

³² Por. *The Thirty-nine Articles an the Age of the Reformation...*, s. 196.

Małżeństwo, jako związek kobiety i mężczyzny, stanowi również odzwierciedlenie zjednoczenia Chrystusa z Kościołem. Z tego obrazu wynika jego godność³³.

Małżeństwo jest nieważne jeśli stronom brakuje zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa – brak wymaganego wieku, impotencja fizyczna, pokrewieństwo czy też powinowactwo. Kościół w Anglii przyjmuje i uznaje przeszkody prawne do zawarcia małżeństwa określone przez prawo państwowe³⁴. Ponadto Kościół anglikański do zawarcia małżeństwa na forum wspólnoty kościelnej nie wymaga od stron wcześniejszego przyjęcia sakramentu chrztu³⁵.

W 2005 r. *The House of Bishops*³⁶ wydał oświadczenie, w odpowiedzi na rządowe konsultacje dotyczące ważności małżeństw zawieranych w formie państwowej na forum wspólnoty Kościoła anglikańskiego³⁷. Stwierdzono w nim, iż Kościół uznaje za ważne małżeństwa zawarte w formie przewidzianej przez państwo i zgodnie z tym prawem³⁸. Jednakże, aby tak się stało, po zawarciu małżeństwa cywilnego małżonkowie muszą poprosić o odpowiednie błogosławieństwo w Kościele³⁹. Wierni Kościoła anglikańskiego, zgodnie z interpretacją niniejszego dokumentu, nie mają obowiązku zawarcia małżeństwa w formie przewidzianej przez Kościół. Nie są zobowiązani do zachowania żadnej formy kanonicznej zawarcia małżeństwa i mogą zawrzeć małżeństwo w formie przewidzianej przez państwo, które uznane następnie zostanie za ważne na forum Kościoła⁴⁰. Nieuczciwym byłoby jednak poprzestanie na tym stwierdzeniu, bowiem w dalszej części

³³ *Ibidem*, s. 195.

³⁴ Por. *The Canon Law of the Roman Catholic Church and the Church of England*, London – New York 2011, s. 102.

³⁵ Por. *House of Bishops Guidelines for the Celebration of Mixed-Faith Marriages in Church*, 1992, § 2.

³⁶ „The House of Bishops is one of the three Houses of the General Synod. All members of the House of Bishops are members of the General Synod. The House of Bishops also meets separately from the Synod to discuss issues of episcopal ministry, mission and national issues affecting the Church of England”, <https://www.churchofengland.org/about-us/structure/general-synod/about-general-synod/house-of-bishops.aspx>, 22.05.2016.

³⁷ Por. <https://www.churchofengland.org/media/45644/civilmarriage.pdf>, 22.05.2016.

³⁸ „1. The Church of England recognises as legally valid all marriages which are solemnised in accordance with and recognised by the civil law of this country, whatever type of ceremony is used and irrespective of whether the marriage is one which is consistent with the Church’s teaching”, <https://www.churchofengland.org/media/45644/civilmarriage.pdf>, 22.05.2016.

³⁹ „8 (...) Purely civil marriages, which are subject to an express statutory provision that no religious service is used, although it is open to the parties to have a separate religious service following a civil marriage if they so wish. (For example, the House of Bishops has issued a recommended rite for a service of prayer and dedication after a civil marriage.)”, <https://www.churchofengland.org/media/45644/civilmarriage.pdf>, 22.05.2016.

⁴⁰ „2. The Church sees marriage, defined as a faithful, committed, permanent and legally sanctioned relationship between a man and a woman, as central to the stability and health of human society and so to be encouraged. Couples in the United Kingdom have the choice of either a civil or religious marriage and they make their choice between these types of marriage service for a variety of reasons. The Church of England believes that marriage is a gift of God to the human race, irrespective of the individual’s faith (if any), and a means of His grace”, <https://www.churchofengland.org/media/45644/civilmarriage.pdf>, 22.05.2016.

dokumentu Kościół wyraża swoją troskę i zachętę, aby małżeństwo zawierane przez chrześcijan miało miejsce w kontekście religijnym⁴¹.

Podsumowując, doktryna katolicka, mając o wiele bardziej rozwinięty system prawa kościelnego, jasno stanowi o przymiotach małżeństwa wynikających z jego sakramentalności. Świątość małżeństwa poprzez wyraźnie określoną jedność i nierozzerwalność jest mocniej zaakcentowana niż w Kościele anglikańskim. Pomimo uznania przez ten Kościół małżeństwa jako *boskiej instytucji* o charakterze *sakramentu*, jego nierozzerwalny charakter wydaje się być bardziej przymiotem *umownym, stanem idealnym małżonków* aniżeli rzeczywistą konsekwencją zawieranego małżeństwa jako *boskiej instytucji*. Przyznaje się bowiem małżeństwu przymiot nierozzerwalności, ale zgodnie z interpretacją właściwych fragmentów Ewangelii, dopuszcza się możliwość rozwodu. Świątość i godność małżeństwa doktryna Kościoła anglikańskiego osadza na obrazie zjednoczenia Chrystusa i Kościoła. Nasuwa się zatem pytanie: czy więź Chrystusa z Kościołem nie jest z natury swojej bezwzględnie nierozzerwalna, niezależnie od *zdrady* Kościoła? Tak jak Chrystus *jest wierny* Kościołowi niezależnie od jego grzechów, tak też, zgodnie ze słowami wypowiedzianymi przez przyszyłych małżonków w chwili zawarcia małżeństwa, nierozzerwalność nie powinna być fakultatywna ani też zależna od okoliczności wspólnego życia małżonków⁴².

2.3. Instytucja rozwodu w Kościele anglikańskim

Zgodnie z kanonem B30 *The Thirty-nine Articles*⁴³ oraz fragmentem z ewangelii św. Mateusza⁴⁴ Kościół anglikański przyznaje małżeństwu chrześcijańskiemu nierozzerwalny charakter. Niemniej jednak, powołując się na fragment z tej samej ewangelii św. Mateusza⁴⁵, doktryna Kościoła dopuszcza separację w wyniku cudzołóstwa jednej ze stron. Strona, która nie jest winna cudzołóstwa, może w tym wypadku ponownie zawrzeć małżeństwo w Kościele. Inna separacja, do pewnego momentu w rozwoju doktryny Kościoła, nie dawała podstaw do rozwiązania małżeństwa, jak też rzeczywisty rozpad wspólnoty małżeńskiej⁴⁶. Począwszy od XVII do XX wieku Kościół nie pozwalał na powtórne

⁴¹ „3. For Christians, marriage has a particular distinctiveness in that it is based on an understanding of the love that God has shown the human race in His Son Jesus Christ. The Church believes that, for Christians, marriage is called to reflect that love. The promises made between a husband and wife as part of a Christian act of worship are a sign of the promise of love that Christ made to his Church. For this reason, marriage in the context of worship is an important ministry of the Church. The Church believes firmly that it is best placed to approach marriage from this perspective and to put marriage in a religious context”, <https://www.churchofengland.org/media/45644/civilmarriage.pdf>, 22.05.2016.

⁴² „N. will you have this woman to thy wedded wife/husband, to live together after God's ordinance in the holy estate of Matrimony? Wilt thou love her/him, comfort her/him, honour, and keep her/him, in sickness an in health; and forsaking all other, keep thee only unto her, so long as ye both shall live?” – *Solemnization of Matrimony* [w:] *The Book of Common Prayer...*, s. 303.

⁴³ „Marriage (...) is in its nature a union permanent and life-long” – *The Canons of the Church of England...*, s. 51.

⁴⁴ Mt 19,6.

⁴⁵ Por. Mt 5, 32; 19,9.

⁴⁶ Por. *The Thirty-nine Articles an the Age of the Reformation...*, s. 196.

małżeństwo za życia obojga małżonków⁴⁷. W połowie XX w. Kościół anglikański rozpoczął dokonywanie pewnej substancjalnej zmiany doktryny dotyczącej stanowiska w sprawie rozwodów. Miało to związek z podejściem bardziej personalistycznym, nie tylko do małżeństwa, ale w ogóle do duszpasterstwa. Fundamentalne i prawne rozumienie małżeństwa jako nierozzerwalnego kontraktu, tzn. niemogącego być rozwiązaniem, zostało mocno zreformowane. Zdaniem Kościoła bowiem na węzeł małżeński składa się wiele różnych elementów, wątków: moralny, emocjonalny, fizyczny, duchowy i zwyczajowy. Jest to przede wszystkim osobowy węzeł tworzony wspólnie z wszystkich lub z części powyższych elementów⁴⁸. To personalistyczne podejście do małżeństwa oraz zwiększająca się liczba rozwodów spowodowały zmianę w dyscyplinie kościelnej.

Sam rozwód, jak czytamy w *The Thirty-nine Articles*, jest sprzeczny z boską instytucją, boskim zamysłem wobec małżeństwa. Wydane już w 1947 r. *The Anglican Canons*⁴⁹ w kanonie 36 stanowiły, że małżeństwo, które zostało odpowiednio rozwiązane przez prawo świeckie, po przeanalizowaniu dokumentów rozwodowych przez biskupa i uznaniu za zasadne podstawy do takiego orzeczenia, może być uznane za niemające już żadnej mocy prawnej również na forum Kościoła. W konsekwencji małżonkowie ci mogli po raz kolejny zawrzeć małżeństwo w Kościele. W 1981 r. Synod Generalny Kościoła anglikańskiego bardziej precyzyjnie określił okoliczności, po zaistnieniu których osoba rozwiedziona, której małżonek nadal żyje, mogła ponownie zawrzeć małżeństwo w Kościele. Wskazówki do tego typu przypadków zostały wydane przez *House of Bishops* w 1985 r. Powyższe stwierdzenie zostało wydane na wniosek duchownych, którzy stanęli na stanowisku *nierozzerwalności* małżeństwa, bardziej jako przejawu pewnego idealnego stanu niż obowiązku i dogmatu⁵⁰. Zgodnie z uprzednio określoną swobodą przyjęcia zaproponowanych wytycznych, wielu biskupów diecezjalnych opracowało normy postępowania z wiernymi, którzy pragną zawarcia ponownego małżeństwa⁵¹. W związku z zaistniałymi zmianami w doktrynie, w 1999 r. arcybiskup Canterbury wydał dokument zawierający aktualne nauczanie Kościoła o małżeństwie⁵². Zwrócił on uwagę na konieczność dostosowania doktryny Kościoła do zmian społecznych i tym samym wyjścia naprzeciw tym

⁴⁷ Por. *Marriage: A Teaching Document Preface by the Archbishops of Canterbury and York*, London 1999, <https://www.churchofengland.org/media/45645/marriage.pdf>, 23.05.2016.

⁴⁸ Por. J. Macquarrie, *The Nature of the Marriage Bond*, Theology 1975, vol. 78, p. 231.

⁴⁹ „If in regard to a marriage which has been duly dissolved by secular law the bishop of a diocese, sitting with his chancellor, is satisfied that there were good grounds upon which such marriage could instead of being dissolved, have been declared to be null and void, it shall be lawful for such bishop in his discretion to allow either of the parties to such marriage, although the other of them is still living to marry or to be married to another person, according to the rites and ceremonies of the Church of England, in like manner as such first mentioned marriage had been declared to be null and void” – *The Anglican canons 1529–1947*, red. G. Bray, Suffolk 1998, canon 36 *The proposed Canons of 1947*, s. 636.

⁵⁰ Por. General Synod 669, *House of Bishops' report Marriage Discipline*, 13 February 1985.

⁵¹ Por. *The Canon Law of the Roman Catholic Church and the Church of England*, London – New York 2011, s. 57.

⁵² Por. *Marriage: A Teaching Document Preface by the Archbishops of Canterbury and York*, London 1999, <https://www.churchofengland.org/media/45645/marriage.pdf>, 23.05.2016.

wiernym, którzy będąc po rozwodzie chcą zawrzeć kolejne małżeństwo w Kościele⁵³. W dokumencie zostały przykładowo określone okoliczności uniemożliwiające ponowne zawarcie małżeństwa osobom rozwiedzionym, takie jak np.: niewypełnianie zobowiązań wobec potomstwa z poprzedniego małżeństwa, jeśli kolejne małżeństwo mogłoby przynieść szkodę potomstwu z poprzedniego małżeństwa lub też gdy osoba, która dopuściła się cudzołóstwa, pragnie zawrzeć małżeństwo z osobą, z którą dopuściła się zdrady. Zgodnie ze wskazanymi sugestiami, duchowni powinni też zwrócić uwagę i ocenić dojrzałość emocjonalną osoby pragnącej zawrzeć kolejne małżeństwo, by jej ewentualny brak nie stał się przyczyną kolejnego rozwodu⁵⁴.

W nawiązaniu do powyższego dokumentu zaktualizowany został również zbiór kanonów Kościoła anglikańskiego w zakresie, w jakim dotyczy to praktyki (i tym samym doktryny) ponownego zawarcia małżeństwa przez osoby cywilnie rozwiedzione. Mianowicie w części *Advice to clergy concerning marriage and the divorced*, za Synodem Generalnym Kościoła w 2002 r. postanowione zostało, iż troska o rozwiedzionych małżonków jest nadrzędną sprawą dla wspólnoty Kościoła, dlatego też przyznaje się, iż w wyjątkowych okolicznościach osoba rozwiedziona może ponownie zawrzeć związek małżeński na forum Kościoła⁵⁵. Niestety, na próżno szukać w zbiorze prawa Kościoła anglikańskiego skonkretyzowanych okoliczności, które decydują o *de facto* uznaniu otrzymanego rozwodu również za rozwiązanie małżeństwa kościelnego. Wypada sądzić, zgodnie z następnym zapisem dokumentów synodal-

⁵³ „For some time, now, the Church of England has been discussing changes to this policy in response to changing pastoral needs, and a number of dioceses have drawn up experimental guidelines for alternative practices. Should the Church as a whole decide upon an alternative, it will be on precisely the same principles that have guided it up to this point: that marriage is an unconditional commitment for life; that a further marriage after a divorce is an exceptional act; that it must be approached with great honesty and circumspection; and that the Church itself, through its ministry, has a part in deciding whether or not a marriage in such circumstances should take place in the context of church worship” – *Marriage: A Teaching Document Preface by the Archbishops of Canterbury and York*, London 1999, <https://www.churchofengland.org/media/45645/marriage.pdf>, 23.05.2016.

⁵⁴ „In some circumstances to marry again after divorce may compound the wrong that one has done, e.g. when obligations to the partner or children of the first marriage are not being met; or when the marriage causes further hurt to the children of the previous one; or when an act of unfaithfulness which contributed to the breakdown is the basis of the new relationship. It may sometimes be a sign of emotional immaturity; and it may also be imprudent, emotionally and financially. In other circumstances, on the other hand, it may be responsible, prudent (e.g. in relation to the care of young children) and emotionally wise. There is no simple rule for discerning this, for each case is different. But the Church has learned to stress the importance of putting a clear distance between a new marriage and the old: a distance of time, of local setting, and of relationship. Time is needed to recover emotional stability and good judgement; a new setting is needed, where the former partner is not forced to endure the reopening of old wounds; and a new relationship is needed, avoiding suspicion that the new marriage consecrates an old infidelity” – *Marriage: A Teaching Document Preface by the Archbishops of Canterbury and York*, London 1999, <https://www.churchofengland.org/media/45645/marriage.pdf>, 23.05.2016.

⁵⁵ „That this Synod (...) Recognize – i) That some marriages regrettably do fail and that the Church’s care for couples in that situation should be of paramount importance; and ii) That there are exceptional circumstances in which a divorced person may be married in church during the lifetime of a former spouse” – *The Canons of the Church of England...*, s. 193.

nych, że wyżej wspomniane okoliczności należą raczej do oceny duchownego niż do odgórnie wskazanego przez Synod jakiegoś zbioru⁵⁶. Konkludując, to subiektywna ocena duchownego, w imię troski o wiernych, których pierwsze małżeństwo zostało prawem państwowym rozwiązane, decyduje o ewentualnej możliwości zawarcia powtórnego małżeństwa w Kościele. Niemniej jednak świadectwo o *stanie wolnym* osoby rozwiedzionej wydaje i podpisuje biskup. Potwierdzeniem tej interpretacji jest załączony dokument wystawiony przez biskupa Buckingham dotyczący możliwości ponownego zawarcia małżeństwa w Kościele anglikańskim przez wiernego, którego wcześniejsze małżeństwo zawarte w Kościele zostało *dissolved* przez prawo państwowe (Załącznik nr 1, Załącznik nr 2).

2.4. Obszar kompetencyjny Kościoła rzymsko-katolickiego nad małżeństwem wiernych Kościoła anglikańskiego

Stanowisko Kościoła rzymsko-katolickiego w kwestii nierozzerwalności małżeństwa jest niezmiennie i jasne. Pojawia się jednak problem natury praktycznej i procesowej. W Kościele anglikańskim, mimo uznania nierozzerwalności małżeństwa, w rzeczywistości jednak istnieje jego rozerwalność. W związku z tym, w sytuacji chęci zawarcia małżeństwa między wiernym Kościoła anglikańskiego a katolikiem, ten pierwszy stoi przed koniecznością udowodnienia swego stanu wolnego w obliczu Kościoła katolickiego. Problem jak widzimy jest złożony, ponieważ Kościół katolicki nie może ufać jakimkolwiek świadectwom wydanym nawet przez biskupów anglikańskich o stanie wolnym ich członków ze względu na istniejącą w nich praktykę rozwodów. W myśl prawodawstwa kościelnego, z prawa Bożego nie można dopuścić do zawarcia małżeństwa osób związanych wcześniejszym węzłem małżeńskim, nawet niedopełnionym.

W *Kodeksie* z 1983 r. w kan. 11⁵⁷ ograniczono podmioty podległe prawu pozytywnemu Kościoła katolickiego. Normy *Kodeksu* obowiązują wyłącznie tych, którzy zostali ochrzczeni w Kościele katolickim lub po chrzcie zostali do niego przyjęci. Z kolei w kan. 1059 *Kodeks* wyraźnie zaznacza, że małżeństwo katolików, choćby jedna tylko strona była katolicka, podlega prawu kościelnemu. Ponadto w kan. 1671 *Kodeksu* określona została kompetencja trybunałów katolickich odnośnie małżeństw osób ochrzczonych⁵⁸. Pojawia się zatem pewien dysonans w relacji tej normy do kanonów 11 i 1059. Kanonista hiszpański J. Moreno wskazał, że w omawianej kwestii istnieje luka prawna albo przynajmniej milczenie ustawodawcy. Stąd podpowiedział on pewne rozwiązania,

⁵⁶ „Recognize that the decision as to whether or not to solemnize such a marriage in church after divorce rests with the minister (or officiating cleric if the minister is prepared to allow his/her church or chapel to be used for the marriage)” – *The Canons of the Church of England...*, s. 193.

⁵⁷ „Ustawom czysto kościelnym podlegają ochrzczeni w Kościele katolickim lub do niego przyjęci, którzy jednak posiadają wystarczające używanie rozumu oraz – jeśli ustawa czego innego wyraźnie nie zastrzega – ukończyły siódmy rok życia” – kan. 11, KPK/83.

⁵⁸ „Sprawy małżeńskie ochrzczonych, na podstawie prawa własnego, należą do sędziego kościelnego” – kan. 1671, KPK/83.

a mianowicie: sprawy małżeńskie ochrzczonych należą do prawa własnego, ale nie wyłącznego sędziego kościelnego⁵⁹.

Wobec takiej sytuacji art. 2–4 instrukcji procesowej *Dignitas connubii*, promulgowanej w dniu 25 stycznia 2005 r., zapełniły wszelkie luki prawne w materii rozstrzygnięcia nieważności małżeństwa niekatolików w *Kodeksie* 1983 r. Art. 2–4 instrukcji procesowej, dotyczące rozstrzygnięcia o nieważności małżeństwa niekatolików, wymagają uzasadnienia i wskazania trudności, jakie na gruncie działania procesowego może napotkać trybunał kościelny rozpatrując sprawy małżeńskie niekatolików. Artykuły 2–4 *Dignitas connubii* integralnie odwołują się do dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*. Numery 16 i 19 dekretu nakazują uszanowanie prawa Kościołów odłączonych i zaznaczają, że opis prawa w przypadku chrześcijan schizmy zachodniej jest trudny⁶⁰.

Art. 3 § 2 instrukcji procesowej uprawnia do rozsądzania ważności małżeństw niekatolików ochrzczonych, w tym wiernych Kościoła anglikańskiego, przez sędziego kościelnego. Dzieje się tak, ilekroć należy stwierdzić wobec Kościoła katolickiego stan wolny akatolika. Pytanie o ochrzczonych dotyczy podstawy sądowej jurysdykcji kościelnej nad małżeństwem niekatolików ochrzczonych, na gruncie prawa naturalnego, jak również praktycznego działania procesowego. Kościół nie może odpowiedzieć negatywnie niekatolikom ochrzczonym i zawiesić swej działalności procesowej, gdy ci chcą udowodnić swój stan wolny, by móc zawrzeć małżeństwo ze stroną katolicką⁶¹.

2.5. Procedura dotycząca stwierdzenia stanu wolnego wiernych Kościoła anglikańskiego na forum Kościoła rzymsko-katolickiego

Dekrety Sygnatury Apostolskiej z lat 1990⁶² i 1993⁶³ w zakresie kompetencji Kościoła nad małżeństwami akatolików, zarówno ochrzczonych jak i nieochrzczonych, stawiają zdecydowany warunek: trzeba dowieść swój stan wolny przed Kościołem katolickim,

⁵⁹ Por. J. Moreno, *Matrimonios no canónicos y competencia de los tribunales eclesiásticos*, Madrid 2007, s. 89–91.

⁶⁰ „Ponadto Kościoły Wschodu już od samego początku kierowały się własnymi normami, ustalonymi przez Ojców Świętych i sobory, także powszechne. Jeżeli więc pewna różnorodność w obyczajach i zwyczajach wcale nie stoi na przeszkodzie jedności Kościoła, ale przydaje mu blasku i wiele wnosi do spełnienia jego posłannictwa, jak już wyżej wspomniano, Sobór święty dla uniknięcia wszelkich wątpliwości oznajmia, że Kościoły wschodu pomnie na nieodzowną jedność całego Kościoła mają możliwość kierowania się własnymi normami (disciplina), jako bardziej zgodnymi z charakterem swoich wiernych i bardziej przydatnymi dla dobra ich dusz. całkowite przestrzeganie tej tradycyjnej zasady, której nie zawsze się trzymano, należy do tego, co jest bezwzględnie wymagane jako wstępny warunek przywrócenia jedności” – DE n. 16.

„Kościoły i Wspólnoty kościelne, które odłączyły się od Rzymskiej Stolicy Apostolskiej w czasie najcięższego bodaj na Zachodzie przełomu, zapoczątkowanego u schyłku średniowiecza czy też w późniejszych czasach, łączy z Kościołem katolickim szczególnie związek i powinowactwo, ponieważ lud chrześcijański przez wiele minionych wieków żył we wspólnym Kościele” – DE n. 19.

⁶¹ Por. G.P. Montini, *Matrimonio tra acatolici di fronte al. Giudice ecclesiastico. Alcune note sull'art. 3 § 2 dell'istruzione Dignitas Connubii*, Periodica 2010, 99, s. 649.

⁶² Por. Prot. No. 21256/89, Acta Apostolicae Sedis 1992, 84, s. 549–550.

⁶³ Por. Prot. No. 23805/92, Ius Ecclesiae 1994, 6, s. 366.

aby móc zawrzeć małżeństwo ze stroną katolicką w Kościele katolickim⁶⁴. W przypadku, gdy mamy do czynienia z wiernym Kościoła anglikańskiego, który nie zawarł wcześniej małżeństwa w swoim Kościele, zasadnym wydaje się oczekiwanie na takie przedstawienie świadectwa chrztu, które będzie również zawierało informację o ewentualnych i uprzednich zawartych związkach małżeńskich. Jak widać po zawartych w artykule załącznikach, wydaje się to być naprawdę łatwą i wykonalną procedurą. Jeśli jednak mamy do czynienia z sytuacją, gdy wierny Kościoła anglikańskiego zawarł już uprzednio związek małżeński w Kościele, sprawa staje się bardziej złożona. Osoba ta, by udowodnić, a w tym wypadku bardziej stwierdzić swój stan wolny, musi dokonać tego na drodze procesowej, a więc ewentualnie wnieść skargę o nieważność swojego wcześniejszego małżeństwa. Zgodnie z kan. 11 *Kodeksu* z 1983 r. wierny Kościoła anglikańskiego nie podlega ustawom czysto kościelnym, a więc w konsekwencji zaskarżanie małżeństwa z kanonów dotyczących wady zgody pochodzących z prawa pozytywnego kościelnego jest w tym wypadku jest bezpodstawne.

Podstawą występowania akatolika przed Trybunałem Kościelnym w sprawie ważności swego małżeństwa z niekatolikiem jest ochrona prawna i szeroko pojmowany jej interes prawny. Dekret Sygnatury Apostolskiej z 1993 r. przypominał, iż prawo kanoniczne uznaje zdolność prawną małżonków, nawet niekatolickiego, w tym co dotyczy zaskarżenia swojego małżeństwa przed sędzią kościelnym. Potwierdzone zostało również, iż niekatolik w sytuacji, gdy chce zawrzeć małżeństwo ze stroną katolicką, ma interes prawny by wszcząć proces o stwierdzenie nieważności swojego uprzednio zawartego małżeństwa⁶⁵. Na co zatem wskazuje dekret i co też potwierdza instrukcja procesowa *Dignitas connubii*, w procesie tym sędzia kościelny postępuje zgodnie z przepisami prawa kanonicznego w tym, co dotyczy zasad proceduralnych⁶⁶.

3. Zakończenie

Stwierdzenie stanu wolnego wiernych Kościoła anglikańskiego jest kwestią złożoną. W sytuacji gdy wierny ten, chcąc zawrzeć małżeństwo ze stroną katolicką, zgłasza się do parafii katolickiej, należy z niezwykłą starannością i dokładnością rozpocząć badanie jego stanu wolnego. Nie można ograniczyć się jedynie do otrzymania świadectwa chrztu nawet z ewentualnym potwierdzeniem braku przeszkody węzła małżeńskiego. Doktryna Kościoła anglikańskiego uznaje bowiem, praktycznie w każdym przypadku,

⁶⁴ „Attento quod ad normam iuris constare deber de libero statu contrahentium, quod coram Ecclesia catholica matrimonium petunt, quam ob rem Ecclesia ius habet et officium de re videnti (cfr. cann. 1066, 1085 § 2, 1113–1114)” – Prot. No. 23805/92, *Ius Ecclesiae* 1994, 6, s. 366.

⁶⁵ „Perpenso etiam quod ius processuale canonicum agnoscit habilitatem coniugum etiam non catholicorum impugnandi matrimonium coram iudice ecclesiastico (cfr. can. 1674, n. 1, coll. cum can. 1476), quodque huiusmodi coniux „interesse” ad rem requistum (cfr. can. 1501) sine dubio habet, si novum matrimonium cum parte catholica coram Ecclesia catholica inire intendit” – Prot. No. 23805/92, *Ius Ecclesiae* 1994, 6, s. 366.

⁶⁶ „Et perspecto quod iudex ecclesiasticus in casu ad normam iuris canonici procedere debet” – Prot. No. 23805/92, *Ius Ecclesiae* 1994, 6, s. 366.

ważność rozwodów. Zatem inaczej też interpretują oni określenie, jak i stwierdzenie stanu wolnego wiernego.

* * *

The Declaration of being Free to Marry Granted by the Church of England in the Light of the Roman Catholic Church Canon Law

The legal grounds for marriage annulment in canon law of the Church of England and the Roman Catholic Church are presented in this article. The author points out that these legal grounds have broader scope within canon law of the Church of England rather than the Roman Catholic Church. Afterwards, the issue of recognition of marriage annulment ruled on the ground of the Anglican Canon law in the light of permissibility of entering into new marriage under the Roman Catholic Church law is analyzed. In conclusion, such recognition is deemed to be fully acceptable.

Key words: declaration of being free to marry, the Church of England, marriage annulment